

OSMAN BEDRÜDDİN ERZURUMÎ (Ö. 1924)'NİN TASAVVUFÎ ŞAHSİYETİ

Doç. Dr. İhsan SOYSALDI*

Tasavvuf insanı merkez alan bir ilim olarak, Hakk için halka hizmeti düstur kabul etmiştir. Bir insanın gönlüne girmeyi her şeyden üstün tutan, Yaratan uğruna bütün yaratılmışları seven, sûfî anlayışı her devirde rağbet görerek, başarılı faaliyetlere neden olarak görülmüştür. Engin bir hoşgörü anlayışı asırlar boyu süregelmiş, bütün insanlığı saran bir hava içerisinde Hakka ve hakikate davet metodu olarak uygulanmıştır.

Günümüzde örnek alınacak, insanlara maddî ve manevî problemlerinde yol gösterecek gönül insanlarına ihtiyaç olduğu şüphesizdir. Tasavvuf tarihi boyunca böyle örnek insanlar yaşamışlar, insanları çevrelerinde toplamayı ve onlara faydalı olmayı başarmışlardır. Geçmişimizdeki lider insanları günümüz insanlarına tanıtma ve onların güzel fikirlerini taze tutma düşüncesi en büyük vazife kabul etmekteyiz.

Kendilerini insanlığın hizmetine vakfetmiş, gönül erleri hayatları boyunca hep fedakârlık yaparak görevlerini yapmışlardır. Belki böyle insanları kelimelerle tarif etme, anlatma zor bir iştir, ama yapabildiğimiz kadarıyla da bunu yerine getirme yararlı olur düşüncesindeyiz. Toplum manevî değerlerini yitirdiği, güzel ahlâk ve fazilet sahibi olmanın unutulduğu zamanımızda böyle gönül erlerine ihtiyaç her zamankinden daha fazla olduğu kanaatindeyiz.

İmam Efendi'nin tasavvuf anlayışı kısa bir şekilde anlatılamaz ama ondan bazı misaller vermek insanlara fikir vermesi açısından önemlidir. Sohbetler adlı eserinde kalbi amellerin zerre kadar zahiri amellerin dağlar kadarından büyüktür diyerek, kalbi paslanıp çürümekten kurtarmak esastır. Kalbi amellerin nefis ve şeytan tarafından sevilmeyen işler olduğunu, Allah'ı zikirle meşgul olmanın "Hakikat-i insaniyyenin" aslına ulaşmaya vesile olacağını ifade etmektedir.

Bu ve buna benzer görüşleriyle dikkatimizi çeken Erzurumi, Harput'ta yaşamış devrinin hem bir ilim adamı hem de bir askeri şahsiyetidir. Tabii en önemli hususiyeti sufi bir hayata sahip olmasıdır. Biz de elimizden geldiğince onun bu yönünü ortaya koymaya çalışacağız.

• Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Öğretim Üyesi-ELAZIĞ

Osman Bedrüddin Erzurumi müşşid hakkında şunları dile getirmektedir. Bu yolda takva ehlinden ve aziz saliklerden niceleri helak oldu. Bunun için Allah Teâlâ, müşşid aramayı ve onu vesile etmeyi emretmektedir. “*Ey iman edenler! Allah’tan korkun. O’na yaklaşmağa vesile arayın ve yolunda cihad edin ki, kurtuluşa eresiniz.*”¹ Hakikata ermiş alimler vesileden kastedilenin müşşid olduğunu belirtmişlerdir.

Bundan dolayı himmet sahibi olan talibin, bir âkil ve salih kimseyi bulmasını, onun nazarını almasını, ilminden istifade etmesini ve edep öğrenmesini istemektedir. Bununla birlikte Erzurumi, talibin istifade ettiği kişi, ilim yönünden önemli bir insan olduğuna kanaat getirilmesinin ehemmiyetine işaret etmektedir.²

Bu tabi olunan insan akıl, din ve irfan yönünden benzersiz bir vasfa sahiptir diyen Erzurumi, müşşid olan kişinin sohbeti kıymetli, aynı zamanda iyiliklerin kıblesi hükmünde olduğunu söylemektedir. Böyle bir müşşidden gafil olursan, ilmi Rabbanisi olmayan akıllara tabi olursun ki, böyle kişiler henüz daha nefsaniyet mertebesinden terakki edip hakikat mertebesine erememişlerdir demektedir.³

Kalbinizi masivadan temiz tutun diyen Erzurumi, dünya ve ahrete ait mahluklara bağlanmayınız. Çünkü dünya çok çabuk geçer, halkı görmeyi değil Hakkı görmeyi tercih edilmesini istemektedir. Bu hususta bir arifin “*Ey dünyaya rağbet edip ve onunla ferahlananlar kendinizin akıllı olduğunu söylersiniz, duymadınız mı Rabbiniz ne buyuruyor? “Doğrusu, dünya hayatı ancak bir oyun ve eğlencedir”*”⁴ Bundan zevk alanlar ise, çocuklar ve cahiller olup, erler ve akıllılar değildir. Akıllı olanlar dünyalıkla, evlatla, hanımla ve mallarla ferahlanmaz ve sevinmezler.⁵

Kalbin tamamıyla Allah’a yönelmesiyle ilgili “*Rabbinin ismini zikret ve bütün varlığınla O’na yönel*”⁶ ayetini hatırlatan Erzurumi, bu ayette geçen tebettül kelimesinin gönlü dünyaya bağlanmaktan kesmektir anlamına geldiğini söylemektedir. Bunun da ibadet, ihlas ve bütün varlığıyla Rabbine müteveccih olmakla olacağını belirtmektedir.⁷

¹ Maide, 5/35.

² Erzurumi, Osman Bedrüddin, Mektubat, İstanbul 2006, c.I, s.77.

³ Erzurumi, a.g.e.,c.I, s.78-79.

⁴ Muhammed, 47/36.

⁵ Erzurumi, a.g.e.,c.I, s.80.

⁶ Müzemmil, 73/8.

⁷ Erzurumi, a.g.e.,c.I, s.81.

Allahın sevgili kullarıyla yapılan sohbetin değerine işaret eden Erzurumi, onlarla bir nefes sohbet etmenin ne kadar hayırlı olduğunu ifade etmektedir. Bu konuda “*Ey iman edenler, Allah’dan korkun ve sadıklarla (doğrularla) beraber olun.*”⁸ Eshab-ı Güzin elde ettikleri manevi dereceyi Hz. Peygamber (s.)’le yaptıkları sohbet sayesinde nail olmuşlardır. Allah’a vasıl olabilmek için bir mürşid-i kamille sohbet etmenin ehemmiyetine dikkat çeken Erzurumi, böyle yapan salikin kısa sürede istediğine kavuşacağını belirtmektedir. Bununla birlikte bu fiziki beraberliğin yanında manen irtibatlı olmak feyzinden istifade etmek de önemli bir husustur.⁹

Erzurumi Allah’ın huzurunda olmanın en önemli rütbe ve nimet olduğunu ve O’ndan gafil olmak kadar da bir azap ve hazelan (saçmalama) olmaz demektedir. Allah’ın visalinden geri kalmak en büyük azap bu ayrılık ateşinin yakması her azaptan kötü ve daha yakıcıdır diyen Erzurumi, gaflet ehli ile Hakk’a talip olanların bir olmalarının mümkün olamayacağını söylemektedir.¹⁰

İstikamet konusuna dikkat çeken Erzurumi, onun üstünde bir keramet olmadığını Allah’la beraber huzurda olmadan daha kıymetli bir nimetinde olamayacağını söylemektedir. Tarikattan maksadında bu huzura erişmek olduğunu, kalb masiva ve ağyarın kuruntu ve vesveselerinden ve meşguliyetlerinden uzak olmalıdır. Kalp aynası kederlerden ve masiva kirinden temiz ve boş olduğu zaman Hakk’ın müşahade sırrına ulaşır diyen Erzurumi, mücadele ve müşahadeye dikkat çekmektedir.¹¹

Erzurumi, bir mürşide bağlanma konusunun bu alemde marifeti tahsil etmek olduğunu ve bunu için de bir insan-ı kamilin gerekliliğini dile getirmektedir. Bunun da insan-ı kamilin emrine uymakla ve tarikatta istikamet ve devamlı huzurla olabileceğini söylemektedir. Her şeyin aranacağı ve bulunacağı kapı Allah’ın kapısıdır, bu ise meşayih-i izamdır demektedir. Bir mürşid-i kamile kalbi ve canı teslim etmek her mümin için mühimdir diyen Erzurumi, o insan-ı kamil sayesinde maiyete vakıf olarak gafletten, masivaya meyl ve hevesten kurtulup belki huri ve cennetlere bile iltifat ve rağbetten uzaklaşarak iki alemde Allah’a vasıl olunacağını ifade etmektedir.

⁸ Tevbe, 9/119.

⁹ Erzurumi, a.g.e., c.I, s.83-84.

¹⁰ Erzurumi, a.g.e., c.I, s.92-93.

¹¹ Erzurumi, a.g.e., c.I, s.97.

Hak kimseden uzak değildir diyen Erzurumi, her zaman gönül aleminde O'nun huzurundan gafil olmamayı istemektedir. Nakşibendiyye Takikatının esasları olan "Halvet der encümen" ise, zahirde vücudunla kesrette, batında ise Hakk'ın huzurunda olup, varlığın O'nun bilinmesinin doğru olduğunu belirtmektedir. Nefsin üzerine gidilip onun yok olduğu bildiğinde varlığın Allah'ın olduğu bilinir. Hakk'ın huzurundan başka bir fikir olmaz, insanın kendisinde varlık görmesi en büyük günahlardandır diyen Erzurumi, bunu terk etmenin en mühim emir olduğunu ifade etmektedir.¹²

Erzurumi, insanın vazifesi tevhidi bulmak, imanın ve İslamın hakikati ise tevhide erişmektir demektedir. Ayrıca alemde manevi uyanmanın da insanın vazifesi olduğunu söyleyen Erzurumi, bunun da kalbi gafletten kurtarmak ve Allah'ın huzurunda olma fikri ile gerçekleşeceğini ifade etmektedir. Yine zat-ı ilahiyeyi akla ve hayale gelen misal ve suretlerden münezze bilerek: "*Nerede olursanız, O, sizinle beraberdir.*"¹³ Ayeti sırrınca her zaman kendi varlığını yok bilip O'nun varlığıyla gönlünüzü O'nun huzurunda bulundurmalısınız. Erzurumi, Hakk'ın huzurunun gönülde temkin bulması sayesinde ilahi mearife ve ledün ilimlere ayna olan kalbe yansımalar olacaktır demektedir.¹⁴

Erzurumi, insan hayatının nefisten ibaret olduğunu söylemektedir. Nefis sahibi olan mearif erbabının ise kendilerinden fani olup Hakk varlığıyla kalmalarını gerektiğini ifade etmektedir. Mearif erbabının, Allah'ın kullarına Hakk'ı sevdirep yeryüzünde nasihatle yürü düklerini kulların manevi yüzlerini Allah'a çevirmekle vazifeli olduklarını belirtmektedir.¹⁵

Tarikat Cenab-ı Hakk'a gidecek yoldur diyen Erzurumi, bu yollar evliyanın meşrep ve mizaçlarına göre çoğalmış ise de Huda'ya en yakın olanın Nakşibendiye Tarikatı olduğunu düşünmektedir. Halk âleminde olan vücud kaydından geçerek emir aleminde olan kalp ve ruh yönüne yönelip Mevla'nın huzurunda, gaflete izin verilmemesini istemektedir.¹⁶

Erzurumi zikir esnasında kalbinin üzerine hoş bir kırmızılık zuhur etmesini ve ondan lezzet aldığını ifade eden kişiye; hoş bir mütalaada bulun ve onunla hareket et diyerek, ariflerin "Kalb-i zakir, niran-ı zikir-i Hakk'a mekan oldukça niran- aşk ve muhabbet ile o kadar yanar ki, vücudu yok olur.

¹² Erzurumi, a.g.e.,c.I,s.109.

¹³ Hadid,57/4.

¹⁴ Erzurumi, a.g.e.,c.I,s.115.

¹⁵ Erzurumi, a.g.e.,c.,s.123.

¹⁶ Erzurumi, a.g.e.,c.I,s.125.

O zamanda onun kalbine nur-u Hakk tecelli eder.”¹⁷ Sözüni hatırlatmaktadır.

Erzurumi, fütihat konusunu açıklarken kalbden ruha ve ruhtan sırra geçmek olarak izah eder. Bunların sayısının üç olduğunu 1- feth-i karib: “Allah’dan yardım ve yakın bir fetih”¹⁸ Ayetinde geçtiği gibi kalbin nefis makamından terakkisidir. Buna mükāşefe-i kalbiye ve envar-ı yakīniyye denildiğini söylemektedir. 2- feth-i mübin: “Biz sana doğrusu feth-i mübin verdik”¹⁹ sıfatların ceberutunun ruh makamında, nefsin sıfatlarını Hakk’ın sıfatlarında yok olması ile nefsin engel teşkil eden perdelerinin açılmasıdır. 3- Feth-i mutlak: “Allah’ın yardımı ve fethi gelince”²⁰ Ayetinde Allah Teala’nın buyurduğu gibi, nefsin vehim perdelerinin zat-ı ilahide yok olması ile açılmaları olup, sır makamında lahuti zatın fethidir. Urucda fiillerin makamı, sıfatların makamından öncedir. Bu ise zat makamındadır.²¹

Erzurumi, tarikatlarının ehl-i sünnet vel-cemaat mezhebine uygun sahih bir akideyi lüzumlu görmesinden sonra Zat-ı ilahiye teveccüh ve huzurda olma bilinci ve uyanıklık şartlarının varlığını ifade eder. “Onlar Allah’ın gözetilmesini emrettiği şeyleri gözetken, Rablerinden sakınan ve kötü hesaptan korkan kimselerdir”²² Ayeti sırınca bir insan-ı kamilin eteğini tutup, onun terbiyesiyle murad ve maksuda ermektir.²³

Varlığını Allah’a verip, kendini aradan çıkaran kimsenin ve bununla beraber ehl-i huzur olanın imanı iyan olur diyen Erzurumi, İslam’ın hakikatının bu huzuru bulmakla olacağını ifade etmektedir. “Ey iman edenler, Allah’a iman ediniz!”²⁴ Ayetinde geçen ikinci imanın imanı hakiki olduğu ve bununla emir olunduğunu işaret etmektedir. Erzurumi, bu hakiki imana erenlerin huzur ve saadeti elde ettiğini söylemektedir. “onlara korku yoktur ve onlar mahzun olmazlar”²⁵ Ayetinde geçen zümreye dahil olup, melaikeden bile efdal bulundukları muhakkaktır. Yaratılıştan maksud olan ubudiyet-i mahz rütbesiyle, iki alemde geçip ma’rifet-i nefse erip, huzur ve

¹⁷ Erzurumi, a.g.e.,c.I,s.133-134.

¹⁸ Saf,61/13.

¹⁹ Feth,48/1.

²⁰ Nasr,110/1.

²¹ Erzurumi, a.g.e.,c.I,s.136-137.

²² Ra’d,13/21.

²³ Erzurumi, a.g.e.,c.I.s.140.

²⁴ Nisa,4/136.

²⁵ A’raf,7/49.

üns sahibi olmaktır. Eda edemediyse, “Onlar hayvan gibidir.”²⁶ Ayetine uygun olarak hayvan mesabesinde olacakları, hatta daha sapık bulunacakları nalsa sabittir.²⁷

Erzurumi, kelime-i tevhid ile meşgul olup huzurda olma bilinci içerisinde geçmiş ve geleceği kalbinden çıkararak vuslatı bekleyen ol, marifet-i nefse ve marifet-i Rabbe ermek istersen, bildiklerini tek edip, huzurda gafletten uzak kalarak devam etmelisin demektir. Varlığını Allah’a verip, kendini aradan çıkaran ve ehl-i huzur olanın imanı iyan olacağını müjdelemektedir.²⁸

Erzurumi, aşka talip olanın kendi fikrini Allah dışında olan şeylerden boşaltıp, varlıkların suretlerinin pasından ve mahluk lekelerinden temizleyip bu sayede tecelli için imkan sağlasın demektir. Nitekim bu konuda geçerli olan görüş; boşalma tecelliden ayrı olmaz. Ayna saf olduğunda feyz-i Rabbani onda yansır, zira feyz feyzin mebdei olan Feyyaz’dan devamlı olmaktadır. Her ne zaman gönül aynası masivadan boşaldığında tecelli olur ve ulum-u Rabbaninin nurları gönülde zahir olur. Bu iş akılla bilinecek bir şey değildir.²⁹

Erzurumi, Hakk’ın zikriyle meşgul olan kalb halvethane-i Hakk’tır demektir. Vuslatın bu düşünce ile olabileceğini söyleyen Erzurumi, bunu düşünceden çıkarmamak gerektiğini ifade etmektedir. Kendi sahibine marifeti olmayan nasıl yaşar, tabi olduğumuz Peygamber Efendimize, zikri muttasıl eylemenin ilahi bir emir olduğunu hatırlatmaktadır. “*Rabbîn zikret, her şeyden kesilip (bütün varlığınla) O’na yönel.*”³⁰ Ayetini zikreden Erzurumi, bu ayetin bu hususu doğrulayan bir delil olduğunu bir başka ayette de “*Kendi kendine yalvararak ve ürpererek, yüksek olmayan bir sesle, sabah-akşam Rabbini zikret. Gafillerden olma*”³¹ dünyadaki görünen nakşa gönül bağlamamak gerekir, belki nakkaş-ı hakiki bu nakış ve resmi kullarının karşısına koymuştur ki, baktıkça Allah’a olan muhabbeti, huzuru gönülde artsın.³²

Erzurumi, dünyada insanı malları, çocukları Allah’ı zikirden uzak kalmasına neden olmasını hatırlatarak “*Ey iman edenler! Mallarınız ve*

²⁶ A’raf, 7/179.

²⁷ Erzurumi, a.g.e., c.I, s.140.

²⁸ Erzurumi, a.g.e., c.I, s.141.

²⁹ Erzurumi, a.g.e., c.I, s.149.

³⁰ Müzemmil, 73/8.

³¹ A’raf, 7/205.

³² Erzurumi, a.g.e., c.I, s.159.

çocuklarınız sizi Allah'ın zikrinden alıkoymasın. Kim bunu yaparsa, işte onlar hüsrana (ziyana) uğrayanlardır.”³³ Ayetini delil getirmekte ve bu esası hatırdan çıkarılmamasını temenni etmektedir. Tarikatta istikamet üzere olanların Allah tarafından sevgi ve muhabbet ile kandıracağını (doyuracağını) huzur ve üsünü bahş ve ihsan edeceğini ifade etmektedir. Alah'ın zikrinden gafil olanlar O'nun huzurunda olma bahtiyarlığına erişemeyenler şiddetli azab ve ayrı kalma ateşi ile yanacaklar demektedir. “Kim Rabbinin zikrinden yüz çevirirse, Rabbin onu gitgide artan çetin bir azaba uğratar”³⁴ ayetini de hatırlatarak mü'minleri ikaz emektedir.

Nefs terbiyesi tasavvufun esas meselesi olarak görülmekte ve bu sebeple de tarifinde de yer almaktadır. Bu açıdan bakıldığında mü'minlerin kendilerine örnek aldıkları Hz. Peygamber (s)'in hayatı da nefis konusunda yaptığı mücadele sahneleriyle insanlığa hitap etmektedir. İnsan hayatının her döneminde nefsiyle bir uğraş vermekte, onu yenmenin, isteklerine karşı durabilmenin gayreti içerisinde. Bu açıdan da bakıldığında bir insanın kendi içerisinde gelişen bir savaşın mevcudiyeti görülmektedir.

Ünlü sûfî İbn Arabî de nefsi bedeni idare eden ama gözle görülemeyen bir latife olarak kabul etmektedir. Nefsi insanın ikili mahiyetini tamamlayan bir unsur olarak kabul eder. Allah'ın ruhundan üflediği anda ilâhî nefha ile tesviye edilmiş bedende ortaya çıkmıştır. Nefs insana berzâh âleminde verilen sıfat olması yönüyle kötülenmiş, Allah'a izâfe edilmesi sebebiyle de övülmüştür.³⁵

İnsanın kalbine tesir etme konusunda nefis ve kalp sürekli bir mücadele içerisinde. Kalp bu mücadeleler sonunda bazen ruhun, bazen de nefsin istek ve arzularına uymakta, ondan etkilenmektedir. Nefsin bu kötü istek ve arzularından kurtulmak için tezkiye edilmesi terbiyeye tabi tutulması gerekmektedir. Ruh nefsin olumsuz etkisinden kurtularak Allah'a doğru yönelmesi ve yakınlık kesbetmesi mümkün olacaktır. Bunların neticesinde kalp de ruha kulak verecek ve ondan gelecek emirlere göre vaziyet alacaktır.³⁶

Nefsine sahip olamayan kişi artık onun isteklerini normal görür. Yani nefse mağlup olmuş, onun emrine girmiştir. En kötü isteğini dahi normal bir

³³ Münafikun, 63/9.

³⁴ Cin, 72/17.

³⁵ İbn Arâbî, Muhyiddîn, *Fütûhât-ı Mekkîyye*, Beyrut trs., c.II, s.749.

³⁶ Sühreverdî, Ebû Hafs Ömer, *Âvârifü'l-Meârif*, (ter. H.Kamil Yılmaz, İrfan Gündüz) İstanbul 1990,s.567.

ihtiyaç olarak kabul eder. Tam tersi nefsine sahip olan onun kötü istek ve arzularına dizgin vuran için, aklı nefsine karşı durabilmektedir.

Mutasavvıflar emmâre, levvâme, mülhime, mutmainne, râdiye, merdiyye ve kâmile şeklinde nefsi mertebelere ayırarak yapılan mücadeleyi de derecelendirmişlerdir. Çünkü insan bir eğitim içerisinde belli bir süreç sonucunda her basamakta farklı zorluk ve engellerle karşılaşmaktadır. Kendisini geliştiremeyen, hep aynı seviyede kalan insan her açıdan olumsuzluklarla karşılaşır ve toplum tarafından da yerilir. Devamlı surette kişi kendini daha güzel vasıflarla donatmaya çalışmalı bunu yaparken de nefsinin dizginlemeyi başarmalıdır.

Marifet-i nefis konusuna değinen Erzurumi, varlığın vicdanen mahviyle, kalbin masivadan boş olması ve huzur ve üns-ü Hüda ile dolu olmasının marifet-i nefis olduğunu ifade etmektedir. Bununla birlikte ruhun huzurla sırrın ise üns ile lezzetlenmesidir. Bu durumda hakikat-i kalb ve ruha hakikat-i eşya ve hakikat-i Muhammediyye'ye arif olmuş böylece de vuslat etmiş bulunursunuz. Ayet-i kerimedeki “İnsanı iz yarattık ve nefsinin kendisine fısıldadıklarını biliriz ve biz ona şah damarından daha yakınız”³⁷ sırrına ermiş olursunuz. Yine kişi kalp aynasına baktığında kendi suretini görür. “Nefsini (kendini, hakikatini, nefsü'l-emrini, ruhunu) bilen Rabbini bilir”³⁸ hadisine vakıf olup, rahat kalırsınız.³⁹

Erzurumi nefis tezkiyesi ve kötü sıfatların ortadan kaldırılması hususunda gayret edilmesini tavsiye etmektedir. Ve batın aleminden bir an bile ayrı kalınmamasını, cesetle ilgilenip onun güçlenmesi ve ona yönelmenin hata olacağını izah etmektedir. Dünyayı “küçük bir köy” olarak tabir eden Erzurumi, ona gönülde yer vermenin Allah katında bir değeri olmadığı söylemektedir. Ahrette belde-i kebire olarak bilinmekte ona yönelip, onun için amel edenler dergah-ı uluhiyyette makbul olmaktadır.⁴⁰

Sonuç:

İmam Efendi, son yüzyılda yetişmiş önemli bir şahsiyettir. Hem askeri alanda hem de dini ve tasavvufi etkisi son derece dikkat çekici bir insandır. Günümüze kadar ulaşan eserlerinden istifade ederek yazdığımız makalelerde onu tanıtmaya gayret ettik bu da o yazılardan birisidir.

³⁷ Kaf,50/16.

³⁸ Acluni, *Keşful'l-Hafa*, c.II, s.262.

³⁹ Erzurumi, a.g.e., c.I,s.148.

⁴⁰ Erzurumi, a.g.e., c.I,s.183-184.

Nakşibendiyye tarikatına mensub bu zat hem hayatında hem de kendinden sonraki dönemlerde insanlara faydalı olmuş, rehberlik etmiş eserleri okunmuş ve istifade edilmiştir. Bu çalışmamızda mektuplarından yola çıkarak tarikat, kurb, masiva ve nefis kavramlarına verdiği anlamları izah etmeye çalıştık. Bu ilim ve irfan insanından azami derecede istifade edebilmeyi gaye edindik. Tasavvuf ve tarikatte esas olan örnek insan, insan-ı kamil olduğuna göre bu seviyede olan kişileri tanıtmak en önemli vazife olacağı kanaatindeyim.

Günümüzde tasavvufi şahsiyetlere her zamankinden daha fazla ihtiyaç vardır. Yaşantı olarak örnek olacak insanların nesli azalmış böyle zatlara olan talep her geçen gün daha da artmaktadır. Biz de bu çalışmamız ve daha öncekilerde olduğu gibi toplumuza güzel mesajlar veren önder insanları çalışmayı uygun görmekteyiz.

Hem bizim hem de okuyucuların istifade edeceğini düşündüğümüz insanların eserlerinden yararlanarak unuttuğumuz değerlerimizi hatırlatmak ve hatıralarını canlı tutmayı gaye edindik. Tasavvufi şahsiyetleri gün yüzüne çıkarıp insanların onlardan faydalanmalarını temin etmek, hem o şahsiyetlere karşı bir vazife hem de insanlara faydalı olmanın en önemli vesilesidir. Kendi değerlerinden uzaklaşan ve yabancı hale gelen günümüz insanına hitap etmesini düşündüğümüz örnek insanların hayatları ve fikirleri unutulmuş insanlarımızın düşüncelerinin tekrar canlanmasına sebep olacaktır.

• **KAYNAKÇA**

- Acluni, *Keşful'l-Hafa*, Beyrut 1970.
- Asım Efendi, Kamumuhammed, s Tercümesi, İstanbul 1305.
- Buhari, Ebi Abdillâh, *sahihü'l-Buhari*, "İman", 37, Kahire 1989.
- Cevherî, İsmail b. Hammad, *Sıhah fi'l-lüga*, Mısır trs.
- _____, *sıhah*, Kahire 1982.
- Cürcani, Seyyid Şerif, Tarifat, İstanbul 1300.
- Eşrefoğlu Rûmî, *Müzekkî'n nüfûs*, İstanbul 1976.
- Gazâlî, *İhyâ*, Mısır 1957.
- Hafnî, *Mu'cem u mustalahâti's-sûfiyye*, Beyrut 1980.
- Hucvîrî, *Keşfu'l-Mahcûb*, (Haz. Süleyman Uludağ), İstanbul 1982.

- Isfehani, Ebu Nuaym, *Hilyetü'l-Evliya*, Beyrut, 1983.
- İbn Arâbî, Muhyiddîn, *Fütûhât-ı Mekkîyye*, Beyrut trs.,
- İbn Faris, *Mucemu Makâyısı'l-luğa*, (Tah. A. Muhammed Harun), Kahire 1969.
- İbn Manzur, *Lisanu'l-arab*, (Tah. Haşim Hamid eş-Şâzelî), Beyrut 1956.
- İbn Manzur, *Lisânu'l-Arab*, Beyrut 1956.
- Kâşânî, *Istılâhatu's-sûfiyye*, Kahire 1981.
- Kuşeyrî, Abdülkerim, *Risâle*, Mısır 1966.
- Münavi, *Feyzul'l-Kadir*, mısır 1356.
- Müslüm, *el-Camiu's-Sahih*, "İman", 5; Kahire 1975.
- Osman Bedrüddîn Erzurûmî, *Gülzâr-ı Sâminî*, Marifet yay., İstanbul 1993.
- _____, *Mektubat*, İstanbul 2006.
- _____, *Sohbetnâme*, Elif mat. Elazığ 1984.
- Serrac, *Lüma'*, terc. H.Kamil Yılmaz, İstanbul 1996.
- Sühreverdî, Ebû Hafs Ömer, *Âvârifü'l-Meârif*, (ter. H.Kamil Yılmaz, İrfan Gündüz), İstanbul 1990.